سیاست و حقوق

اصلاح طلبی پس از ۳ تیر ۴

سیاست و بین الملل

زمانی برای شیعیان ۶

مخالفت لبنان با پیش نویس قطعنامه ۷

اروپا و آمریکا

رایس : توان حزب‌الله همه را شگفت‌زده کرد ۸

محاکمه خمرهای سرخ ۹

اصناف

رایزنی در مورد انتخابات صنفی . . . ۱۰

لبنان و حزب الله

نبی الله ابراهیمی

عکس: جواد مقیمی، فارس

اگرچه حزب‌الله لبنان به عنوان یک جنبش در قالب مقاومت تمام ویژگی های یک دولت را ندارد ولی نفوذ سیاسی، ایدئولوژیک، فرهنگی و اجتماعی این جریان شیعی در کل جامعه لبنان و همچنین تاثیر تصمیمات این حزب بر روی تصمیمات سیاسی و حتی راهبردی دولت ملی لبنان، حزب‌الله را در معادلات سیاسی منطقه خاورمیانه به مثابه یک دولت تبدیل ساخته است. امروز سیدحسن نصرالله در اذهان ملت عرب به مثابه جمال عبدالناصر دوم خطور کرده است ولی این یک خطای بزرگ محسوب می شود چرا که اقدامات سیدحسن نصرالله در قالب آموزه های جهان اسلام و دفاع از ملیت، دولت و مردم لبنان خلاصه می شود. روابط دیپلماتیک ایران و حزب‌الله در اوایل سال های انقلاب اسلامی با نیرومندترین جریان سیاسی کشور لبنان آغاز شد. بروز انقلاب اسلامی در ایران و گسترش نفوذ این انقلاب در بین یک میلیون مسلمان شیعه که بیش از یک سوم جمعیت لبنان را تشکیل می دهند، آرایش نیروها را در لبنان از سال ۱۹۸۲ به این سو با تلاش مضاعفی تغییر داده است. این تلاش ها زمانی گسترده شد که لبنان دچار جنگ داخلی بود. یعنی ما شاهد فروپاشی اقتصاد، سرخوردگی از میانه‌روی سیاسی و بی اعتبار شدن آن و افزایش سطح عمومی انتظارات بودیم. برای شمار زیادی از مسلمانان شیعه و هم کیشان سنی آنها، اسلام هم جایگزین منحصر به فرد و بدیلی انسانی برای نظام فرسوده و سال های طولانی قتل و خونریزی محسوب می شد. تاریخ تشیع در لبنان ریشه در تاریخ پیوندهای جبل عامل، بعلبک و دره بقاع با حوزه‌های دینی در ایران و عراق داشته است. ریشه های جنبش حزب‌الله و در کل جریان سیاسی شیعه در لبنان به جز ایران به عراق و حوزه نجف می رسد. از نظر تاریخی شهر مقدس نجف محل آموزش روحانیون شیعه و مرکز علوم اسلامی بوده است. در نجف روحانیون جوان با آیت‌العظمی محسن حکیم، آیت‌الله محمدباقر صدر (پسرعموی امام موسی صدر) و امام خمینی(ره) که بیشتر دوران تبعید خویش (۱۹۸۷ - ۱۹۶۵) را در آنجا گذرانیدند در تماس بودند. امام موسی صدر با محمدمهدی شمس الدین (نایب‌رئیس سابق مجلس اعلای شیعیان لبنان) و علامه محمدحسین فضل الله که نوشته ها و سخنرانی هایش چارچوب عقیدتی را برای حزب‌الله فراهم کرد، در دهه ۶۰ میلادی حضور سیاسی پررنگی ایفا کردند. همچنین علامه ابراهیم امین، سیدعباس موسوی، سیدحسن نصرالله، صبحی طفیلی و راغب حرب (ترور سال ۱۹۸۴) از رهبران شاخص حزب‌الله در دهه ۷۰ میلادی در نجف درس می خوانند.[1] حضور امام موسی صدر در مناطق شیعه نشین لبنان در دهه ۶۰ به بعد و تشکیل «الحرکه المحروفین اللبنانیه» امل نقطه عطف حرکت شیعی محسوب می شود. ازهم گسیختگی نظام عمومی لبنان در سال ۱۹۷۶ - ۱۹۷۵ و تجزیه لبنان، حضور پررنگ ساف در جنوب لبنان و همچنین نیروهای چپ گرای لبنانی و نیروهای «سعد حداد» باعث حمله گسترده اسرائیل در ماه مارس ۱۹۷۸ و اولین حمله و تجاوز زمینی به بیروت شد که این حمله عملیات «اللیطانی» نام گرفت. این تحرک اسرائیل باعث نارضایتی و آرایش شیعیان در مقابل اسرائیل شد. در این اوضاع و احوال دو حادثه بسیار مهم اتفاق افتاد که سرنوشت شیعیان را به شدت تحت تاثیر قرار داد. ناپدید شدن امام موسی صدر و دوم پیروزی انقلاب اسلامی در ایران. به دنبال ناپدید شدن امام موسی صدر مسئله زعامت و رهبری شیعیان لبنان مطرح شد که انقلاب اسلامی ایران توانست این خلأ را جبران کند. یک نفر از مقامات ارشد امل مشخصاً در ایران یعنی مصطفی چمران با استفاده از موقعیت سیاسی خویش توجهات انقلاب اسلامی را به جنبش شیعی لبنان جلب کردند. همچنین ارتباط نزدیک روحانیون شیعه لبنان به امام خمینی(ره) در نجف و استقبال آنها از انقلاب اسلامی ایران موجب تقویت روابط لبنانی ها و انقلاب جوان در ایران شد. این حوادث تاریخی و تجاوز اسرائیل عملاً راه را برای ایجاد مقاومت اسلامی در لبنان آماده ساخت. بعد از امام موسی صدر و حسن الحسینی، نبیه بری به عنوان رئیس تشکیلات این جنبش (۱۹۸۰ / ۱۳۵۹) انتخاب شد. در همان سال میان جنبش امل و ساف اختلاف به وجود آمد چرا که این حزب بر ملی گرایی و مصلحت گرایی و بر لبنان واحد تاکید داشت ولی اندیشه ای که بعدها به حزب‌الله مبدل شد بر حمایت از آرمان فلسطین و اندیشه اسلامی تاکید داشت. در ابتدای اشغال، اسرائیلی ها طرح مشخصی در قبال شیعیان جنوب لبنان نداشتند و آنها تمام تلاش خود را مصروف اخراج فلسطینیان و انتخاب یک رئیس جمهور مارونی طرفدار اسرائیل کردند، در مقابل اسرائیلی ها با حمایت از نیروهای سعد حداد در جنوب موجبات نارضایتی شیعیان را فراهم آوردند. این نارضایتی به تدریج گسترش یافت تا سرانجام به موضع خصمانه علیه اشغالگری اسرائیل و گسترش مواضع رادیکال در میان شیعیان منجر شد. هنگامی که رویارویی میان لبنان و ارتش اسرائیل به یک واقعیت انکارناپذیر تبدیل شد، توان طرفداران طایفه شیعه لبنان اوج گرفت که نتایجی را در پی داشت؛ خروج شیعیان از حالت رکود، خمودی، بدبینی، یأس و حاشیه‌نشینی و تبدیل آنان به یک جامعه انقلابی، رزمنده که به دستیابی حقوق آرمان گرایانه و اصول گرایانه خود اصرار و پایبندی فراوان داشتند. بدین ترتیب ادامه جنگ داخلی و اشغال لبنان توسط اسرائیل، فقدان حاکمیت مرکزی و بی ثباتی منجر به تکمیل روند سیاسی شدن طایفه شیعه لبنان شد و این طایفه را از حاشیه به متن معادلات سیاسی منتقل کرد. سیاسی شدن لبنان محیط را برای پیدایش و رشد گرایش های انقلابی در قالب گفتمان مقاومت فراهم کرد. در چنین شرایطی بود که جنبش حزب‌الله متولد شد. به دنبال طرح فیلیپ حبیب نماینده ریگان برای میانجیگری در بحران لبنان که طرح خود را مبنی بر آتش بس و خروج مبارزان فلسطینی از لبنان در سیزده مرحله از ۲۱ اوت تا سه سپتامبر ۱۹۸۱ ارائه کرد و حضور نبیه بری در این طرح به نام هیات نجات ملی موجب انشعاب در جنبش امل و تشکیل حزب‌الله شد. امل اسلامی به وسیله ابوهشام تشکیل شد. در نیمه اول خرداد سال ۱۳۶۱ تهران میزبان کنفرانس نهضت های آزادی بخش بود که شخصیت هایی از لبنان در آن حضور یافتند. در این اجلاس شرکت کنندگان لبنانی خواستار کمک فوری ایران به مردم لبنان شدند. هیات نظامی ایران به ریاست سرهنگ سلیمی وزیر دفاع ایران و محسن رضایی فرمانده وقت سپاه پاسداران و سرهنگ صیاد شیرازی فرمانده وقت نیروی زمینی ارتش ایران در سوریه با حافظ اسد دیدار کردند که به امضای توافقنامه میان ایران و سوریه در مقابل تهدیدات اسرائیل و کمک به مردم لبنان منجر شد. سوریه با نزدیک شدن به ایران، عامل جدیدی را برای فشار و تهدید علیه همه دشمنان منطقه ای خود از قبیل اسرائیل و عراق کسب کرد و توازن نظامی را که بعد از امضای کمپ دیوید به ضرر سوریه برهم خورده بود بار دیگر برقرار ساخت.[2]

■ روابط بین فرهنگی ایران با جنوب لبنان

هویت مشترک شیعی و وقوع انقلاب اسلامی ایران بستر آشنایی و علاقه مردم جنوب لبنان به تحولات ایران را آماده ساخت. رسوخ اندیشه های انقلابی و اسلامی به جنوب باعث تغییرات وسیع فرهنگی در آن منطقه شد. مثلاً زنان چادر مشکی به سر می کردند، پلاکاردها و تصاویر امام خمینی(ره) در کوچه ها و خیابان ها نصب شد، نوشابه های الکلی از مغازه ها دور ریخته شد که این خود گرایش های مردم جنوب در قالب یک روابط بین فرهنگی ایران و جنوب لبنان را به تصویر می کشید. این نوع رهیافت مردم جنوب و تقویت گفتمان مقاومت در میان جوانان شیعه، همزمان با گسترش عملیات مقاومت علیه اشغالگران توسط شورای لبنان (اسلام گراهای شیعه) موجب تسهیل تشکیل حزب‌الله شد. شورای لبنان در ماه مه ۱۹۸۲ (۱۳۶۱) تصمیم گرفت نام ثابتی را برای نیرو و تشکیلات خود انتخاب و بیانیه های خود را با آن نام صادر کند. لذا حزب‌الله را که ریشه‌ای قرآنی دارد، برگزیدند و دفتر سیاسی حزب نشریه هفتگی العهد را ایجاد کردند. اولین رویارویی حزب‌الله با دولت لبنان در مارس ۱۹۸۳ در نزدیکی بعلبک روی داد. چرا که حزب‌الله امین جمیل رئیس جمهور لبنان را آمریکایی و حامی اسرائیل می دانست. برنامه ریزی اسرائیل برای انضمام جنوب لبنان به اسرائیل و ایجاد کمربند امنیتی که طی موافقتنامه ۱۷ مه ۱۹۸۲ با حمایت آمریکا و اسرائیل برای تثبیت حکومت امین جمیل و مشروعیت بخشیدن به اشغال جنوب لبنان بود باعث واکنش تند حزب‌الله شد. همچنین نگرانی سوریه را به شدت افزایش داد که این رویکرد و جریان باعث تقویت محور سوریه و حزب‌الله شد. تلاش این محور و حرکت نظامی حزب‌الله باعث خروج نیروهای چندملیتی که برای آتش بس به لبنان آمده بودند، شد.[3]

■ هژمونی شیعی در جنوب

پس از اعلام موجودیت مقاومت اسلامی رزمندگان حزب‌الله در اواخر سال ۱۹۸۴ به طور آشکار در بیروت حضور یافتند. ولی باز هم رهبران و تشکیلات سیاسی آنان اطلاع چندانی از استراتژی کلی حزب منتشر نساختند. سرانجام همزمان با شروع عقب‌نشینی اسرائیل از شهر صیدا، حزب‌الله در یک گردهمایی در ۱۶ فوریه ۱۹۸۵ (۱۳۶۴) با صدور یک نامه سرگشاده خصوصیات و استراتژی و اهداف ایدئولوژیک خود را برای اولین بار اعلام کرد. با ظهور مقاومت اسلامی رهبران حزب از بقاع بیرون آمدند و شورای رهبری در ضاحیه (حومه بیروت) برای نزدیکی به مرکز مهم سیاسی پایتخت و اشراف بر مناطق جنگی مستقر شدند. در این هنگام نوعی تغییر معادلات در خاورمیانه رقم خورد و لبنان و سوریه محلی برای توازن سیاسی و استراتژیکی ایران برای رفع و کاستن از محذورات خود در جنگ با عراق و حمایت کشورهای عربی از بغداد شد. مقام های ایرانی در سال ۱۹۸۸ که جنگ خونینی میان امل و حزب‌الله در ضاحیه درگرفت (اختلافی که به دلیل آوارگان فلسطینی و ربوده شدن سرهنگ آمریکایی (هیگنز) بود) وارد عمل شدند و توانستند با دیپلماسی خود به این بحران خاتمه داده و توافقنامه دمشق۱ و دمشق۲ را میان طرفین به امضا برسانند. سوریه نیز اگرچه متحد سنتی امل بود ولی بعد از این جریان از حزب‌الله حمایت کرد و خود را بیش از پیش به ایران نزدیک ساخت.[4]

سیاست سنتی سوریه در لبنان این بود که از اهرم های فشار در چارچوب توازن استراتژیک خود در قبال اسرائیل بهره جوید. حزب‌الله لبنان به یک جنبش تمام عیار و یک بازیگر سیاسی لبنان تبدیل شد و رهبران این جنبش صراحتاً از ایران در قبال عراق حمایت و رژیم صدام و حاکمان عرب را سرزنش و محکوم کردند. حضور ۱۴ گروه لبنانی و فلسطینی در کنفرانس تهران در ژوئیه ۱۹۸۹ (پایان جنگ ایران و عراق) با پیمان طائف در عربستان که از سوی آمریکا برگزار شد، نوعی مخالفت تهران با مفاد آن پیمان را در پی داشت و به همین سبب حزب‌الله از پذیرش توافق های طائف رویگردان شد. تهران و حزب‌الله هر دو مخالف هرگونه مذاکرات عربی - اسرائیلی مانند کنفرانس صلح مادرید ۱۹۹۱، اسلو ۱۹۹۳ و کمپ دیوید ۲، قاهره، شرم‌الشیخ و نقشه راه هستند. آنان این مذاکرات را ناعادلانه و تضییع حقوق فلسطینیان می دانند. عقب‌نشینی اسرائیل در مه ۲۰۰۰ سنگ تمام عیار سیاسی و جهش استراتژیک حزب‌الله در لبنان و حتی خاورمیانه بود. بدین ترتیب ایجاد این هژمونی سیاسی شیعی در جنوب منجر به پیروزی حزب‌الله در پارلمان و کابینه دولت شد. صدور قطعنامه ۱۵۵۹ و متعاقب آن ترور رفیق حریری نخست‌وزیر لبنان در ژانویه ۲۰۰۵ و سناریوهای پیش روی آن تا حد زیادی باعث چالش های عدیده‌ای برای حزب‌الله شد و آن خروج نیروهای سوری از جنوب لبنان و تهدید به خلع سلاح حزب‌الله در پی قطعنامه ۱۶۶۳ بود. ایران همواره از حضور نیروهای سوری و حزب‌الله به عنوان نیروهای بازدارنده در مقابل تجاوزات اسرائیل حمایت کرده و اتهام سوریه در دست داشتن در قتل رفیق حریری را نوعی طرح آمریکایی برای به استیصال کشاندن دمشق در خاورمیانه ارزیابی می کند.

■ تهاجم جدید اسرائیل به لبنان و تغییر معادلات در خاورمیانه بزرگ

تهاجم جدید اسرائیل به لبنان و مقاومت حزب‌الله و حمایت های معنوی ایران از این مقاومت و هشدار ایران به هرگونه تجاوز احتمالی اسرائیل به سوریه، روند جدیدی را برای بازی سیاسی خاورمیانه رقم زد.

هدف قرار گرفتن شهرهای اسرائیل از جمله حیفا و انهدام ناو جنگی فوق مدرن اسرائیل در سواحل لبنان و همچنین تاکتیک های نظامی پیچیده حزب‌الله در مثلث مارون الراس، بنت جبیل و عیترون در جنگ زمینی و عقب‌نشینی نیروهای اسرائیل از خاک لبنان نشان دهنده تغییر معادلات سیاسی در خاورمیانه است. جنبش حزب‌الله که بعد از ترور رفیق حریری زیر فشار خلع سلاح قرار داشت با این تهاجم ابزار کار آمریکا و اسرائیل را تا حد زیادی ناکارآمد ساخته و بار دیگر نقش خود را به عنوان یک هژمون سیاسی شیعی و تنها نیروی دفاع از لبنان به نمایش گذاشت. حمایت سعد الحریری رئیس فراکسیون المستقبل (فراکسیون اکثریت)، فواد سنیوره نخست‌وزیر، امیل لحود رئیس جمهور، ولید جنبلاط رئیس دروزی های لبنان و میشل عون رهبر مسیحیان ملی گرا و افکار عمومی لبنان از نیروهای مقاومت نوعی اراده سیاسی در لبنان را برای محوریت حزب‌الله نشان می دهد. غیر از الگو قرار گرفتن حزب‌الله برای جنبش حماس در فلسطین، چندین فاکتور دیگر برای این رخداد قابل ذکر است: ۱- ادامه مقاومت یا پیروزی حزب‌الله تا حد زیادی تهدیدهای اسرائیل به عنوان ارتش اسطوره‌ای را خنثی کرد. ۲- نقش کشورهای عربی خصوصاً عربستان سعودی (حمایت از فراکسیون المستقبل) و مصر را در تحولات خاورمیانه تا کوتاه‌مدت تقلیل داده و چه‌بسا افکار عمومی این کشورها، دولت های حاکم را به چالش بکشانند. ۳ - نفوذ تاریخی سوریه در لبنان بار دیگر با توجه به برقراری هرگونه آتش‌بس، دوباره احیا خواهد شد. ۴ - یک برتری راهبردی و محوریت نقش ایران در مسائل خاورمیانه دور از ذهن نیست. ۵ - ایفای یک نقش سازنده توسط ایران نزد اروپاییان خصوصاً فرانسه برای خاتمه بحران کنونی. ۶ - کاهش نفوذ آمریکا در حل بحران های خاورمیانه با توجه به مسئله عراق. در پایان با توجه به همسویی مشترک ایران و حزب‌الله در امور منطقه و پیوستن سوریه به این محور به نظر می رسد با تهاجم اخیر روند معادلات جاری و ساری خاورمیانه تغییر کند و از نقش اسرائیل برای صلح‌بان خاورمیانه به شدت کاسته و روند صلح خاورمیانه با یک بن‌بست واقعی سیاسی مواجه شود.

پی نوشت ها:

۱ - جان ال. اسپوزیتو، انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن، مترجم دکتر محسن شانه چی، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، تهران سال ۱۳۸۲، صص ۱۳۱ - ۱۲۹.

۲ - مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی، نشر موسسه مطالعات و تحقیقات اندیشه سازان نور، ۱۳۷۹، ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۹ و ۵۰.

3-Augustus Richard Norton, Amaland the sbia: Struyyle for the soul of leban on Austin: University of Texas press1987

۴ - مسعود اسداللهی، منبع پیشین. صص ۹۵ - ۹۳

خبرها

ناامیدی فیشر از حل دیپلماتیک موضوع هسته‌ای ایران

مهر: مجله اشپیگل در گزارشی با اشاره به سفر اخیر وزیر امور خارجه سابق آلمان به ایران نوشت: فیشر به حل موضوع هسته‌ای ایران از راه مذاکره امید چندانی ندارد و این مسئله را دشوار و پیچیده می داند. در ادامه گزارش این مجله آلمانی آمده است: «یوشکا فیشر» پس از دیدار و گفت‌وگو با مقام های ایرانی، حل موضوع هسته‌ای این کشور را از طریق گفت‌وگو و مذاکره پیچیده و دشوار قلمداد کرد. وزیر امور خارجه سابق آلمان معتقد است که ایران باید در جهت تعلیق غنی سازی اورانیوم گام برداشته و آن را محقق کند. اشپیگل در ادامه گزارش خود آورده است: وزیر امور خارجه سابق آلمان در حالی به ایران سفر کرد که این کشور هنوز به بسته پیشنهادی غرب پاسخ نداده است. وزیر امور خارجه سابق آلمان اعلام کرده بود: من به عنوان واسطه و نماینده به ایران نیامده‌ام، ولی با این وجود در شرایط کنونی باید از تمام امکانات برای بهبود وضعیت استفاده کرد.

تبریک احمدی نژاد به روسای جمهور بولیوی وساحل عاج

ایسنا: احمدی‌نژاد در پیامی ضمن تبریک فرارسیدن سالروز استقلال بولیوی به «اوو مورالس» رئیس جمهور، دولت و ملت این کشور، ابراز امیدواری کرد که پیوندهای دوستی و مودت بین دو ملت ایران و بولیوی و مناسبات دوجانبه، تعمیق و توسعه یابد. محمود احمدی‌نژاد رئیس جمهور با اشاره به اینکه پیروزی ملت بولیوی در کسب استقلال، در راستای تحقق آرمان های ملل ستم کشیده آمریکای لاتین و باعث شادی تمام پویندگان راه آزادی در جهان شد، افزوده است: در مقابله با چالش ها و موانعی که مستکبران جهانی و نظام سلطه بر سر راه ملت های آزاده به وجود می آورند، پشتیبانی کشورهای دوست از یکدیگر بسیار ارزشمند و تاثیرگذار است. رئیس جمهور همچنین در پیامی به لوران باگبو رئیس جمهور ساحل عاج فرارسیدن سالروز استقلال این کشور را تبریک گفت.